

QM²

Persdossier

Drie jaar na haar sluiting en de verhuis van de gedetineerden, worden de deuren van de gevangenis van Vorst onder een nieuwe vorm heropent: als ruimte om medeburgers in te lichten over de geschiedenis en huidige inzet omtrent opsluiting. 9m² VZW zal er voortaan een vleugel bezetten en als in situ meerstemmige ontmoetingsruimte gebruiken. De bedoeling is een denk- en debatruimte te scheppen omtrent gevangenisbeleid, terwijl de belgische gevangenissen overbevolkt en het gerechtswereld ademloos zijn.

Na drie jaar pleidooi en sensibilisatie bij de eigenaar, de Regie der Gebouwen, om er de sleutels van te krijgen, neemt op 8 september 2025 VZW 9m² inzet in de gevangenis van Vorst. 9m² vangt de eerste bezoeken aan in deze penitentiare inrichting. Op termijn wordt een van de vier vleugels van het gebouw gebruikt als ruimte om medeburgers in te lichten over de geschiedenis en huidige inzet omtrent opsluiting. Bedoeling? Onze medeburgers in een emblematische gevangenis meebrengen – in 1910 opgericht op het model ontwikkeld door Ducpétiaux – om er samen na te denken over de zin van opsluiting, zowel nu als voorheen, zowel in België als elders.

In de voetstappen van gedetineerden

Tijdens het bezoek stelt 9m² voor het traject van een gedetineerde te volgen: vanaf zijn inschrijving in het opsluitingsregister bij de griffie en het aankomstbad (waar gedetineerden hun gevangenis kleding en gerief krijgen) via de spreekkamers en wandelruimte tot in de cellen, de strafcellen en de psychiatrische annex.

Deze interactieve rondleiding zal een indompeling toelaten in de werkelijkheid van detentie, dankzij foto's, documenten en getuigenissen. Zij worden begeleid door personen die de gevangenis intiem kennen of zelf ooit de detentie beleefd hebben.

Context

In november 2022 werden 128 gedetineerden verhuisd van de gevangenis van Vorst naar de reuzegevangenis van Haren. In Vorst waren de detentieomstandigheden inderdaad onwaardig wegens de staat van verval van het gebouw, een hoge vochtigheid, de afbrokkelende muren, waterinfiltraties, ratten en muizen in de keuken enzovoort.

Over opsluiting en gevangenisbeleid nadenken

In de laatste maanden heeft de overbevolking in de gevangnissen records gebroken: einde jullie 2025 waren er 13.061 gedetineerden voor 11.040 plaatsen in België. Er ontbreken meer dan 2.000 bedden, en sommigen slapen op de grond. België behoort tot de landen van de Raad van Europa waar de situatie het meest alarmerend is. Volgens het verslag van de Raad van Europa zijn ongeveer een derde van de gedetineerden in voorlopige hechtenis en werden dus nog niet definitief veroordeeld. België is ook een van de landen met het hoogste aantal zelfmoorden.

Om het probleem op te lossen, worden steeds dezelfde oplossingen voorgesteld: nieuwe gevangnissen bouwen, terwijl België er reeds een veertigtal telt. Dit zonder er mee rekening te houden dat andere detentiehuisen weldra beschikbaar zouden moeten zijn.

Nochtans zijn criminologen het erover eens dat hoe meer gevangenissen gebouwd worden, des te meer mensen erin opgesloten worden. In Le Soir van 1 augustus kondigt de minister van Justitie aan dat de nieuwe maatregelen meer dan 1 miljard euro zullen kosten tijdens de jaren 2026 tot 2029.

Justitie gaat iedereen aan. Het is dus van groot belang samen na te denken over de gerechtelijke instellingen, hun praktijken, hun invloed op personen en op de maatschappij, en over de bedoeling van de straf. De verbeelding van opgesloten personen moet verbeterd worden, om samen onwetendheid en angst te verdringen en beter aangepaste alternatieven aan opsluiting te bepalen.

De waarde van ons gevangenis erfgoed herkennen

VZW 9m² wil eveneens de erfgoedwaarde van de deels geclasseerde gevangenis van Vorst naar voren brengen. Haar neorenaissance stijl vertolkt het strafrechtelijk beleid van einde 19e eeuw: op wereldvlak maakt ze deel uit van de 300-tal gevangenissen dat volgens het « Pennsylvania System » gebouwd werden. Het werd ontworpen volgens het cellulair model dat Édouard Ducpétiaux ontwikkeld had. Hij was inderdaad een voorstrevende van het panopticum, dat bedacht werd door de Engelse filosoof Jeremy Bentham. Dit model laat een totale afzondering en een permanent opzicht op de gedetineerden toe, dankzij een centrale toren en de vier stervormige vleugels die eraan gekoppeld zijn.

Vorst is tevens een van de eerste Belgische gevangenissen waar een criminele antropologie labo geïnstalleerd werd, dat later in de psychiatrische annex omgetoverd werd. Er was ook een afgezonderde vleugel voor vrouwen. Onder druk van vastgoedontwikkelaars worden deze 19e -eeuwse gevangenissen thans buiten de steden gedreven.

De gevoeligheid over vrijheidsberoving verhogen

Sensibiliseringsactiviteiten zijn speciaal gericht naar studenten, beroepsmensen, burens, en meer algemeen naar alle personen die zich vragen stellen over opsluiting en vrijheidsberoving.

Het rechtssysteem maakt deel uit van het officieel programma van de middelbare school. Daarom is het voorzien dat bezoeken in Vorst in de schoolcursus van talrijke tieners zal passen, en een preventiemethode zal worden voor de instellingen voor jeugdbescherming.

Bovendien zullen animaties georganiseerd worden, gericht op veldwerkers (gevangenisadministratie, maatschappelijk werk, advocaten, externe diensten, enz.) en op studenten van universiteiten en hogescholen (criminologie, psychologie, pedagogische wetenschappen, sociale wetenschappen, rechten, enz.).

Vorst na Tongeren

Van 2005 tot 2008 werd de gevangenis van Tongeren omgetoerd in een pedagogisch museum. Bezoekers werden er gedompeld in de gevoelens et emoties van opgesloten personen. Gewezen gedetineerden en sociale werkers dienden als gidsen. Het succes van dit initiatief heeft dezelfde personen ertoe geleid om te kans te grijpen van de sluiting van Vorst om er iets soortgelijks te creëren. Een groep werd snel samengesteld om dit idee concreet te maken in een ruim verschillend context.

Dan Kaminski

Uiteindelijk is Vorst geen replica van Tongeren. Het project van 9m² is gericht naar een breder publiek, baseert zich meer op dialoog tussen alle betrokken personen, geniet tot nu toe van aanzienlijk minder middelen, en beperkt zich niet tot opvoeding en preventie voor jongeren. Nochtans verdiend de drijvende rol gespeeld door degenen die in Tongeren actief zijn geweest, onderstreept te worden.

VZW 9m²

De naam 9m² komt van de afmeting van een gevangeniscel. De VZW werd in november 2022 gevormd door burgers, academici, historici, leraren, voormalige gevangenen, belanghebbenden bij de gevangenis, en tevens door de belgische sectie van de Observatoire International des Prisons (OIP) en door la Ligue des droits humains (LDH). De bedoeling is bewustmakingsactiviteiten en debatten te organiseren met jongeren en burgers omtrent opsluiting en haar gevolgen.

Mogelijkheden voor sollicitatiegesprekken:

Manuel Lambert, voorzitter van de vzw 9m², stichtend lid van 9m² en juridisch adviseur van de Liga voor de Rechten van de Mens

Olivia Nederlandt, hoogleraar strafrecht aan de UCLouvain Saint-Louis Brussel en stichtend lid van 9m², lid van het International Prison Observatory - Belgische afdeling

Lucie De Cock en/of Eliott Vanoeteren, advocaten, co-voorzitters van het International Prison Observatory - Belgische afdeling

Xavier Rousseaux, emeritus-hoogleraar geschiedenis aan de UCLouvain en stichtend lid van 9m²

Ex-gedetineerden

Genepi-studenten

Contact: VZW 9m²: info@9m2.be

